Webmagazine Clavis – Bisdom Roermond - juni 2024

Kerken en nieuwe Omgevingswet

Parochies moeten in de toekomst veel meer met gemeentes overleggen over wat er wel en niet kan met, rond en soms ook in een kerkgebouw. Dat is een gevolg van de nieuwe Omgevingswet die op 1 januari van dit jaar van kracht is geworden. De nieuwe wet gaat over alle activiteiten die invloed kunnen hebben op de fysieke leefomgeving. Dat betreft ook kerken en kerkdiensten. Het gaat dan nooit om de inhoud van de religieuze boodschap, maar wel om het gebruik van gebouwen of de omgeving van gebouwen. Dat bleek tijdens de voorlichtingsbijeenkomsten die het interkerkelijk Contact In Overheidszaken (CIO-K) afgelopen maand organiseerde.

De Omgevingswet vervangt 26 oude wetten die allemaal met het gebruik van onroerend goed, bestemmingsplannen of vergunningen van doen hadden. Dit valt nu allemaal onder één wet, die een veel breder terrein beslaat en ook meer ruimte aan gemeentes laat voor eigen beleid. Bij de nieuwe wet horen ook nieuwe termen. Zo wordt er niet meer gesproken over een bestemmingsplan, maar over ‘omgevingsvisies’ en ‘omgevingsplannen’ die de ‘functies’ in de ‘fysieke leefomgeving’ regelen. Daaronder vallen gebouwen, infrastructuur, water, bodem en cultureel erfgoed. Nieuwe plannen worden betiteld als ‘activiteiten’ die gevolgen kunnen hebben voor die leefomgeving. Dat kan van alles zijn: van verbouwingen of restauraties tot nieuwbouw, herinrichting of herbestemming. Maar ook kleinere ‘activiteiten’ kunnen in sommige gevallen onder de Omgevingswet vallen, zoals het wel of niet luiden van klokken.

Het idee achter de nieuwe wet is dat de ruimte op is en dat niet alles meer altijd en overal kan. Bij de vergunningverlening moeten gemeentes in een veel eerder stadium afwegingen kunnen maken tussen zaken als duurzaamheid, gezondheid, veiligheid en cultureel erfgoed. Tegelijkertijd hoopt de Rijksoverheid dat door de nieuwe wet het aantal regels en procedures verminderd wordt. De regie wordt bij de gemeentes gelegd, maar burgers, bedrijven en organisaties als kerkbesturen krijgen een actieve rol, zo is de bedoeling.

Drie rollen voor kerkbesturen
Tijdens de presentatie van het CIO-K werd erop gewezen dat kerkbesturen drie rollen hebben in dit geheel: het

gaat om de kerk als instituut, om de kerk als gebouw en om de kerk als pleitbezorger van goede regels. Bij de rol van de kerk als instituut gaat het om activiteiten die in en om een kerk plaatsvinden en die niet per se gebonden zijn aan de godsdienstuitoefening, zoals het organiseren van een rommelmarkt, het slaan of luiden van klokken buiten de eredienst of de wekelijkse repetitie van het zangkoor. In het laatste geval kan geluid een rol spelen: voor niet-versterkt geluid is geen vergunning nodig, voor versterkt geluid wel. Gemeentes mogen daar regels voor maken.

Bij de kerk als gebouw moet gedacht worden aan zaken als instandhouding of wijziging van het kerkgebouw. Zeker voor monumenten bestonden in het verleden ook al voorschriften hiervoor. Maar gemeentes mogen in de toekomst meer specifieke regels maken als ze dat voor de leefomgeving van dat gebouw van belang vinden. Met het oog op toekomstige herbestemmingstrajecten kan het van belang zijn om te weten wat er in een gemeente wel of niet mag. Die regels kunnen ook nog eens per gemeente verschillen. Een parochiefederatie die met kerkgebouwen in verschillende gemeentes te maken heeft, kan dus in theorie ook met verschillende regels van doen hebben.

Participatie
Daarom is ook de derde rol voor kerkbesturen uitermate van belang, zo werd tijdens de voorlichtingsbijeenkomsten duidelijk gemaakt: de rol van de kerk als pleitbezorger voor goede regels. De Rijksoverheid heeft in de nieuwe Omgevingswet ruime kaders aangegeven en binnen die kaders mogen gemeentes eigen regels opstellen. Maar ze zijn ook verplicht om burgers en belanghebbenden bij het opstellen van die regels te betrekken. Daarom is het van belang dat kerkbesturen in een vroegtijdig stadium met hun eigen gemeente overleggen over die regels. Ook als er op korte termijn geen veranderingen in het gebruik van het kerkgebouw te verwachten zijn, kunnen er op de lange termijn toch vervelende gevolgen optreden als er regels vastgelegd zijn die nadelig zijn voor de kerk.

Een andere nieuwigheid van de wet is dat wanneer een eigenaar van een gebouw plannen heeft om iets te veranderen, hij het initiatief moet nemen om niet alleen de gemeente, maar ook de naaste omgeving hierover te informeren en in sommige gevallen te laten participeren. Dit kan actueel worden wanneer een kerkgebouw een andere functie krijgt of verbouwd wordt, maar bijvoorbeeld ook wanneer er nieuwe parkeerplaatsen worden aangelegd. Ook voor deze ‘participatie’ mogen gemeentes eigen regels opstellen in een zogeheten ‘participatieverordening’.

Overgangsperiode
De nieuwe Omgevingswet is op 1 januari al in werking getreden, maar er geldt wel een overgangsperiode. Alle plannen die vóór 1 januari al in gang waren gezet, blijven onder de oude wet vallen. Daarnaast geldt er in alle gemeentes sinds begin dit jaar een tijdelijk omgevingsplan, waarin alle oude regels en verordeningen uit de oude wetgeving bij elkaar zijn genomen. Dit wordt de ‘bruidsschat’ genoemd. Die blijft geldig totdat er een definitief omgevingsplan is opgesteld. Dit moet in elke gemeente vóór 2032 zijn gebeurd. Voorgenomen activiteiten die binnen een omgevingsplan passen, zullen doorgaans zonder problemen kunnen plaatsvinden. In sommige gevallen is er een meldingsplicht. Voor zaken die buiten het plan vallen, moet een vergunning worden aangevraagd en in het uiterste geval kan soms het omgevingsplan aangepast worden.

Om niet voor verrassingen komen te staan, adviseert het CIO-K kerkbesturen om zelf het initiatief te nemen en in een vroegtijdig stadium met de gemeente te gaan overleggen. Dat kan op ambtelijk niveau of op het niveau van raadsleden of wethouders. Daarbij is het wel van belang dat een kerkbestuur zelf heel goed weet wat het wil en dat ook duidelijk geformuleerd heeft en bereid is om eventueel met collega-kerkbesturen of andere belanghebbenden samen op te trekken. Dit sluit overigens goed aan bij het verzoek van het bisdom om toekomstvisies voor kerkgebouwen te maken.

In de loop van deze zomer verschijnt er nog een ‘Handleiding kerkbesturen en Omgevingswet’. Tijdens de informatiebijeenkomsten is al een handout verspreid, waarin de belangrijkste kenmerken van de nieuwe wet zijn samengevat. Ook staan er links in naar belangrijke website. Het document is hieronder te downloaden.

Download handout

(c) Foto: John Kreukniet